

Novyja plany Niamieččyny

„Gazeta Polska“ piša: — Niamieččyna hatova nacisnuć na Słavakiju, kab jana zraklasia niezaležnaści j uvajšła ũ skład Vuhryi, jak aŭtanomnaja pravincyja. Za heta Vuhryja musila-b zlučycca z Niamieččynaj mytnym sajuzam i paddacca Niamieččynie palityčna.

„Kurjer Polski“ da hetaj viestki dadaje: — Kali-b heta bylo sapraŭdy tak, dyk polskaja apinija pryniala-b takuju viestku raščym pratestam, bo tady Vuhryja apułasia-b pad protektaratam Niamieččyny. Pry hetym „K. P.“ adznačaje: Adno zahraničnaje presavaje biuro padaje, što padziel Słavakii zusim mahčymy.

Polskaja presa ab hetym piša tak: Novyja plany niamieckaj palityki adnosna Słavakii — heta nacis na Polšč, padobny da taho, jaki pravodzicca ciapier u Litvie, dzie niamieckija ahienty razvivajuć plany litoŭska-biełaruskaj dziaŭžavy z stalicaj u Vilni.

Što hetyja viestki polskaj presy nia loženyja z vietru, pačviardžaje j apošniaja pramova Hitlera, skazanaja 1 traŭnia siol. Jon zakončyŭ svaju 1-šamajskuju pramovu słavami: „Vialikaja Niamieč-

čyna j vialikija supolnaści narodaŭ na ũschodzie j zachadzje, na poŭnačy j paŭdni“.

Žudasny plan adnosna Čechaŭ

Švedzkaja presa padaje, što niamiecki ũrad maje namier vyvozic z Čechii zdolnaje da pracy českaje nasielnicтва j razsialac jaho pa celaj Niamieččynie, a na jaho miesca ũ Čechii pasialac Niemcaŭ. Hetkim planam niamiecki ũrad spadziajecca: 1) vykarystać českaju rabočuju siłu, 2) zla mać asimilacyjnaj adpor českaha narodu, 3) pierasialiŭšy j rassy-paŭšy — zasymilavać jaho.

Rasiejckaje słavianafilstva

Savieckaja hazeta „Izviestija“ z 21.IV siol. padaje hutarku svajho karespandenta z kiraŭnikom Historyčnaha Instytutu Akademii Navuk SSSR prof. V. Pičetam ab abjednaŭni słavianskich narodaŭ. Prof. Pičeta zajaŭlaje: — Historyja słavianstva tryvala zlučana z historyjaj Rasiei. Kultura kijeŭskaj dziaŭžavy, u svajej asnovie vizantyjskaja, prajšła praz baŭharskaje pišmienstva. U 18 st. Serby dostali z Rasiei carkoŭnyja knihi słavianskim drukam. Heta bylo ũ pačatku prabudžeŭnia słavianskich narodaŭ što prabyvali pad ũladaj Tureččyny. Rasiejckija revaluacyjanery ũ 19 st. mieli vializarny ũpłyŭ na razvičcio hramadzkej

dumki Baŭheraŭ i Serbaŭ. Carski ũrad, jaki aficyjalna vyjaŭlaŭ svaju sympatyju da paniavolenych slavian, cikaviŭsia imi dziela taho, što praz ich išła daroha da Carhoradu. Prad savieckim slaviannaznaŭstvam vialikaja zadača: dać historyju slavianstva na asnovie metod marksizmu — leninizmu. Hałoŭnaja ũvaha budzie žvierniena na historyju revaluacyjnych ručaŭ u slavianskich narodaŭ.

Z navukovymi vyvadami prof. Pičety diskutavać nia žbirajemsia, ab hetym chaj havorać dašledčyki navukoŭcy slavianstva. Nas cikavić bolš zainteresavaŭnie hetaj spravaj savieckaj palitykaj, jakuju reprezentuje j hazeta „Izviestija“. Ci niama tut sviazi z padniataj spravaj abjednaŭnia slavianskich narodaŭ hien. Želihoŭskim u Polščy j palityčnymi planami Niamieččyny adnosna slavianskaha ũschodu?..

Ці выпісываеце і чытаеце Вы „Калосье“ — беларускі літаратурна-навуковы і грамадзкі кварталны часопіс? „Калосье“ ўжо выходзе 5-ты год. „Калосье“ павінна быць у кожнай беларускай хаце, у кожнага беларускага інтэлігента Каштучэ ўгод: у краі 2 зл., загр. 3 зл. 20 гр., асобны нумар — 50 гр. Адрас рэд. і адм. — Вільня, Завальная 1—2.

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА ¹⁴⁾ І БЕЛАРУСКІ НАРОД

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

У пал. XVI ст. у беларускім жыцьці здарылася выпадкі, якія ўзварушылі жыцьцё й змусілі Цэркву яшчэ больш зьблізіцца да народу й зьліцца з ім. Паявілася Рэфармацыя, дзякуючы якой аж да нізоў узрушыўся Беларускі народ. З нагоды гэтай Рэфармацыі ў пач. XVI ст. паявіліся езуіты ў Беларусі, якія, паканаўшы Рэфармацыю, павялі абдуманы й пляновы наступ і на праваслаўную веру, імкнучыся завесці ў Беларусі царкоўную ўнію. Пачалася вялікая й дужа вострая рэлігійная барацьба, якая прабудзіла нацыянальнае пачуцьцё й самых нізоў нашага народу. Тады культурна-нацыянальны рух у нас прыняў вялікія формы й скоро прывёў Беларускі народ да шырокай культурнай

працы дзеля ўратаваньня бацькаўскай веры й нацыянальнасьці. Пайстала густая сетка брацтваў па ўсей Беларусі, а пры гэтых брацтвах школы, у якіх вучылі царкоўна-славянскай, а такжа й беларускай граматы.

Паўстала многа па ўсей Беларусі друкарняў. Гэткія былі: у Вільні, Полацку, Менску, Магілеве, Несьвежы, Любчы, Заслаўі, Слуцку, Пінску, Заблудаве, Супрасьлі, Еўі, Лоску і інш. Гэткі лік друкарняў вымоўна гавора аб культуры нашага народу ў гэтым пэрыядзе. У той час наша культура стаяла вышэй за польскую: першая польская друкаваная кніжка паявілася толькі ў 1533 г., а нашая ў 1525 г. (Апостал Скарыны). Не адрэчы тут будзе ўспомніць, што й Беларусы каталікі, якія былі ўжо тады, у сваім рэлігійным жыцьці карысталіся беларускай мовай аж да якога веку XVI, калі ім накідалася ў касьцэле мова польская. Беларусы каталікі сяньня павінны ведаць, што польская мова ў касьцёлах сярод беларускага народу — гэта справа пазьнейшая, прад тым была мова бела-

Što straciła Litva, straciüşy Kłajpedu

Uvieš kraj Kłajpeda, jaki ad Litvy zabraŭ Hitler, stanović 284,000 ha, heta 5,1 prac. prastoru ūsiej Litvy. Na hetym prastory da 45,000 ha vodaŭ, aromaj ziamli — 91,000 ha, luhoŭ — 25,500, pašbiščau — 31,000, aromaj ziamli — 149,100, lasoŭ — 33,000 ha, a rešta ziamli prypadaje na harody, sady, bałoty, tarfianiščy i inšyja.

U Kłajpedzkim Krai najbołš zasiavalasia: bulby, pošaru, lonu, žyta, aŭsa, jačmieniu.

Kłajpeda — heta kraj pradusim ziemiarski, u jakim niamala hadujecca roznaj žyvioty. Na pieršym miejscy — kury, tady šviñni, rahataje bydła, koni, husi, aviečki, kački, pčoly i inš.

Pasieleny byŭ Kłajpedzki Krai hušciej, jak Vialikaja Litva. Usiaho nasielnictva bylo tam bołš 150 tys. asob, što stanaviła 6 prac. žycharoŭ usiej Litvy. Dziela hetaha j spažycio praduktaŭ u Kłajpedzie bylo bolšaje. Tak napr. vyvaz z Kłajpedy zahranicu ahułam ziemiarskich praduktaŭ byŭ nievialiki, a sadoviny ū harodniny zvyčajna navat niechapała j treba bylo pryvozić z Vialikaj Litvy. Ahułam adnak eksport z Vialikaj Litvy ū Kłajpedu byŭ nievialiki i dziela hetaha z utrataj Kłajpedy ziemiarskaha Litvy šmat nia ūcierpić. Ale heta, viedama, nie žmianšaje tej vialikaj škody ū ahulnaj

haspadarcy Litvy, jakoju jej pryčyniła ūtrata adzinaha portu Kłajpedy. Nia majučy svajho portu, treba kłaści vializarnyja vydatki na eksport praz čužyja porty.

Duža tak-ža baluča adbivajeca ūtrata Kłajpedy na litoŭskim promyšle. Kłajpeda ū Litoŭskaj dziaržavie byla najbołš pramystovaj krainaj. U minułym hodzie ū va ūsim Kłajpedzkim Krai bylo 211 pramyslovyh pradpryjemstvaŭ, u jakich pracavała 11,390 čalaviek. Z utrataj Kłajpedy Litva straciła 13 prac. usiaho svajho promyšlu. Usia pradukcyja Kłajpedzkaha promyšlu ū hod aceŭvalasia apošnim časam na 116 milionaŭ litaŭ, što stanović 30,7 prac. vartašci pramyslovyh pradukcyi ūsiej Litvy.

Časć pradukcyi Kłajpedzkaha promyšlu abstužavała Litoŭskuju dziaržavu. Takimi praduktami byli: torf, cegly, tkaniny, žaleza, mašyny, skura, dreŭny promyšiel, elektryčnyja pryłady, vyraby chimičnyja, lakarstvy, papiera j šmat inš. Ale, straciüşy hetyja rečy z utrataj Kłajpedy, Litva ahułam vialikaj biady mieć nia budzie, bo praduktaŭ hetych maje jšče vialiki zapas, časć vyrablajecca ū krai, a vyrab rešty naładzicca biez asablivaha trudu. Najtrudniej budzie spravicca z promyšlam tekstylnym (tkactva) i dreŭnym, bo heta halina promyšlu badaj usia znachodzilaŭ ū Kłajpedzie j ciapier Litva musić pačynać usio nanava.

Slovam, usia ciažašć udaru

2000 studentaŭ na „kresach”

P.A.T. padaje, što polskaja studenckaja moładz Vilenskaha Uniwersytetu ūciapana Batury j Školy Palityčnych Navuk u Vilni rychtujetecca da služby na frontie vajska-hramadzkaej pracy na „kresach” u radoch akademickaj lehii. U pamieškaŭni ūniversytetu adbyłasia narada pradstaŭnikoŭ usich studenckich sajuzaŭ, na jakoj sabranyja zajavili, što jany hatovy da hramadzkaej pracy ū „kresavych” siolach. Sioleta vyjaždžaje na hetkaju pracu 2000 studentaŭ, zarhanizavavych u 48 abozach.

Naša, bielaruskaja, studenckaja moładz, viedajučy ab pracy polskich studentaŭ, pavinna tak-ža naležna pryhatavacca da hramadzkaej pracy, kab letnija vakacyi nie prachodzili biazdziejna j biezkarysna, ale byli-b adpačynkam u navucy j pracaj dla našych intaresaŭ i ideałaŭ.

Ūtraty Kłajpedy zvodzicca da ūtraty svajho portu j utraty časći svajho ūlasnaha promyšlu. Prad Litvoj ciapier, jak bačym, vializarnaja zadača: vyrašyć problemu ūvozu j vyvazu moram i problemu naładžannia ūtračanaha promyšlu.

M. K.

руская. Была нават адпаведная беларуская каталіцкая літаратура, але аб гэтым будзе ніжэй.

Найвялікшай славай беларускай культуры ў гэтым часе — гэта законы — літоўскія статуты, пісанья беларускім языком, якія зьяўляюцца як на той час кодэксамі права вялікай важнасьці. Ярошэвіч, выдатны дасьледчык культуры нашага краю, кажа, што гэтых законаў мог-бы тады пазайздросьціць не адзін край нават у Эўропе. Вялікай так-жа важнасьці, як дакумэнт беларускай культуры, была так-жа беларуская Біблія, якой язык датарнаваў да жывой беларускай мовы наш слаўны Скарына, доктар з Полацка. Была гэта ў роднай мове народу трэйцяя Біблія на сьвеце: першая нямецкая, другая чэская, трэйцяя нашая й толькі чацьвертая польская, а расейская (маскоўская) яшчэ пазней на сьвет паявілася. Былі й іншыя беларускія рэлігійныя кніжкі й пераклады сьв. Пісанья, як напр. пераклад часьці Новага Закону Цяпінскага. Час гэты беларускія гісторы-

кі дзеля вялікага разьвіцьця беларускай культуры называюць «залатою парою».

Польш аднак насядала. Дайшло да ўніі палітычнай 1569 г. і урэшце да ўніі царкоўнай 1596 г. У ўніі палітычнай былі выкарыстаны тагдышнія палітычныя цяжкія абставіны для Беларускага народу. Унія-ж царкоўная, калі йдзе аб шырокія народныя масы, была заведзена так-жа часта пад прымусам. Народ наш, як ужо сказана, сваей бацькаўскай верай лічыў Праваслаўе. Ён, у барацьбе з уніяй, загартavaў, умацаваў і паглыбіў сваю беларускую нацыянальнасьць. Народ бароўся й за сваю веру й за нацыянальнасьць, бо народ інстынктоўна чуў, што яму унія нясе полёнiзацыю й чужое яму лацінства. І гэтая барацьба прынясла яму вялікія нацыянальныя вартасьці. Урэшце, гэтая яго стойкасьць была зламана. Прачуцьцё яго пачало спраўджацца. Пачала насядаць лацінізацыя й полёнiзацыя. У 1697 г. быў выданы закон, што «пісар земскі польскім языком і літарамі ўсё мае пісаць». Прышоў на змучаны ў барацьбе

Acena pramovy Hitlera

Uvieš palityčny šviet cikavišsia, što Hitler adkaža Ruzveltu Prapazyčyja Ruzvelta była zusim jasnaja j prostaja. Ci Niamieččyna choča bicca, ci mirycca? Adkaz Hitlera na h taje pytańnie byŭ niajasny j vielmi zavily. Hitler havaryŭ ab vandroŭcy narodaŭ, ab tym, što bylo 1000 hadoŭ tamu, jak dziaržavy zdabyvali zamorskija kalonii j ab niespraviadliwašci mižnarodna pałažeńnia, jakoje ūstanaviŭ Versalski traktat. U bolšašci svajej pramovy Hitler prakonyvaŭ svajch, niamieckich sluchačoŭ, a nie zahranicu, ab spraviadliwašci svajej palityki. Slovam, Hitler havaryŭ ab usim dla ūsich viedamym i ani slova nie skazaŭ, jak treba napravić niedarečny ład mižnarodna sužycia j vyrašyc los celych narodaŭ i dziaržaŭ, kab nia bylo ani panujučych ani paduładnych, dziaržaŭnych i niedziaržaŭnych narodaŭ. Jon havaryŭ tolki ab niamieckim narodzie j potrebie dla jaho šyrokaha panavańnia ū Eŭropie.

Na temu dokazaŭ Hitlera ab vyššašci niamieckaha narodu, ab jahonnych byccam zakonnych pretsijach da „žyciovych prastoraŭ,“ ab jaho pravie navodzić paradak u siaredniaj i ūschodniaj Eŭropie — niama čaho j havaryć. Čym lepšy niamiecki narod ad Rasiejcaŭ, Palakou, Čechaŭ i inšych? Čym adznačyšsia niamiecki narod adnosna mienšych i sla-

biejšych narodaŭ, što jon maje navodzić paradak miž inšymi narodami? Čamu Niemcy majuć być lepšymi za Bielarusau, Ukraincaŭ, Ltoŭcaŭ, abo Łatyšoŭ i Estoncaŭ? Kožny narod maje svaje žyciovaja potreby j poŭnaje prava da žycia j razvoju. Z hetaha nia vyplyvaje ani zasluha, ani vina narodaŭ adnych prad druhimi. Rožnicy nacyjanalnych svomašciaŭ narodaŭ nie dajuć prava nazyvać siabie vyššymi ani Niemcam, ani Palakom, ani Rasiejcam, nie dajuć prava Niemcam i paradkavać celymi čašćinami švietu, abo paasobnymi narodami, ich ziemi, ich nim losam, zabirać sabie čužyja ziemi j žyc ichnim koštam. Kožny narod choča mieć (i na heta maje prava) svoj prastor dziela žycia j razvoju. Nijaki narod dabravolna nikoli nia zhodzicca, kab jaho nacyjanalny prastor stašsia prastoram dla žycia druhich. Hetak dumajuć Palaki, Čechi, Litoŭcy, Slavaki, Ukraincy, Rumyny, Serby, Charvaty, Łatyšy, hetak dumajuć Bielarusy j ahułam usie narody. A kab nia bylo pastajanaj ražni ū šviecie miž narodami, dyk ichnija kiraŭniki pavinny nalaždžvać paradak švietu j supracou-nictva narodaŭ na asnovach roŭnašci j pašany adnych da druhich, ale nie na panavańni silniejšaha nad slabiejšym.

Aprača hetaj, kazaŭby, etyčn-ideolohičnaj starany pramovy Hit-

lera, maje jana j vialikaje značeńnie palityčnaje. Hitler adkazašsia ad paktu nieahresii z Polščaj, sarvaŭ niamiecka-anhielski morski dahavor, vyjaviŭ pryčyny „paradkavańnia“ Čechaŭ, Slavakaŭ i Karpac-kich Ukraincaŭ i zajaviŭ, što ital-janska-niamiecki sajuz nia moža być razarvany.

Sarvańniem paktu nieahresii z Polščaj Niamieččyna stanula adnosna Polščy na biezdahavornym stanoviščy. Hetkaje stanovišča vymahaje niekaj ražviazki. Praces henaj ražviazki ūžo pačašsia, ražvivajecca, i sprava lohična dojdzie da kanca svajho vyrašěńnia.

Ražvivajecca tak-ža j sprava sarvańnia niamiecka-anhielskaha morskaha parazumleńnia.

Toje, što Hitler skazaŭ ab paradkavańni slabiejšych narodaŭ, nahladna — pastupańni jaho adnosna Čechaŭ i Karpac-kich Ukraincaŭ, maje vymoŭnuju zašćiarohu da niamieckaj palityki ahułam. Asabliva los Karpac-kaj Ukrainy zusim jasna pakazvaje, što być pradmietam niamieckaj palityki heta vielmi niebiašpiečnaja sprava, jakaja moža j kryvava pamšćicca.

Zajava Hitlera ab nierazarvańni italjanska-niamieckaha sajuzu vialikaha značeńnia nia maje.

Vielmi charakternaja hetaja pramova Hitlera, što jon ani slovam nie začapiŭ savieckaj Rasiei. Heta ūzbudžaе dahadki, što Hitler pakinuŭ sabie džviercy, kab

няроўнай народ заняпад у яго культуры й у яго палітычным жыцці, каб пасья некааторага часу сьпячкі пачаў ён будзіцца ўзноў. Трэба тут так-жа прыпомніць, што ў Маскве, як сказана вышэй, у 1589 г. паўстаў патрыярхат, які так-жа ўжо зьяўляецца пагрозай для беларускага нацыянальнага жыцця.

І так напор Польшчы спыніў буйны развой Беларускага народу. Каб ды ня гэты польскі сільнейшы ад Беларусі напор, сяньня мы былі-б ужо ў сваей культурнай і палітычнай падарожы зайшоўшы далёка, надта магчыма, што сяньня Беларускі народ быў-бы народам у сям'і культурных і вольных народаў Эўропы. Былі на гэта ўсе дадзеныя.

Але што-ж у гэтым пэрыядзе было галоўным дзейнікам такога культурнага разросту й разьвіцця Беларускага народу? Былі такія дзейнікі розныя. Вылічаць іх тут ня будзем. На маю думку аднак, вобак з іншымі, такім дзейнікам была хрысьціянская рэлігія, была Праваслаўная цэрква. Так, Хрысьціянства, як даўней,

было ў Беларускам народзе й цяпер галоўным сродкам маральнай і грамадзкай супольнасьці, сродкам яднаньня Беларускага народу. Праўда, ад 1453 г. фармальна, а фактычна куды раней, зазначаецца ўпадак і палітычны й культурны Візантыі, галоўны цэнтр і культурны й юрыдычны цэрквы перастаў фактычна быць цэнтрам, у беларускай цэркве адчуваўся штораз большы недахват жывых сіл і яна так-жа хілялася да ўпадку. Але, ня глядзячы аднак на гэта, і далей Цэрква мела магутны ўплыў на культурнае й грамадзкае жыццё Беларускага народу й далей служыла яму сапраўды жывым і магутным сродкам яднаньня, яго консолідацыі й узросту. Баяры, войска, духавенства — вось галоўныя дзейнікі гэнага яднаньня ў беларускай нацыі, гэта памяць народу й яго гісторыі й традыцыі. Але баяры ў гэтым часе, гонячыся за шляхоцкімі прывілеямі, народ свой падраджалі. За імі йшлі й вайсковыя, бо й яны-ж былі з гэных баяр, з гэнай беларускай шляхты. Вышэйшае духавенства агулам рабіла тое-ж.

Adkaz ministra Beka kancleru Hitleru

Stanovišča Polšcy adnosna Niamieččyny

Ministar zahraničnych spraŭ Rečypaspalitaj palk. J. Bek na pasiedžańni Sojmu 5.V.1939 h. skazaŭ pramovu, jakoj vyjaviŭ stanovišča Polšcy adnosna Niamieččyny j ahułam adnosna súčasnaha mižnarodnaha pałažeńnia. Pramovu min. Beka pieradajom u skaračeńni.

— Razvoj mižnarodnych padziejaŭ trebavaŭ moža bolš vyjaśnieńnia ad ministra zahraničnych spraŭ, čymsia majo adno ŭ senackaj komisii, ale imienna hetu pašpiešny razvoj strymlivaŭ ad hetkaha vyjaśnieńnia, da taŭ času, pakul spravy našaj palityki bolš dašpiejuć.

Našledki razstabeńnia mižnarodnych instytucyjaŭ i vialikija źmieny ŭ supracouńnictvie dziar-

praz ich dajsci da parazumleńnia z SSSR.

Ahułam, u šviecie acaniajuć pramovu Hitlera tak, što jana paškodziła Niamieččynie, bo atkryła tajnicy niamieckaj palityki, — palityka heta jdzie na padboj švietu. Hetu fakt abjednyvaje ūsie dziaržavy j narody, što čujucca zahrožanymi hetkim namieram niamieckaj palityki, — prociŭ Niamieččyny.

p.

žaŭ stvaryli mnoha novych problemaŭ u roznych čaściach švietu. Hetu pracu padziejaŭ apošnimi časami dajšoŭ aź da hranic Rečypaspalitaj.

Dahavor z Anhlilijaj

Zaisnavala pałažeńnie wielmi pavažnaje. Z niekatorymi dziaržavami supracouńictva Polšcy stala-sia hlybiejšaje j lahčejšaje, a ŭ inšych vypadkach paŭstali pavažnyja trudnaści. Z Anhlilijaj Polšč zaklučyła dahavor na asnovie ūzajemnaj pomačy na vypadak pahrozy dla niezaležnaści abiedzviuch dziaržaŭ. Adnačasna vydanaja deklaracyja francuskimi palitykami śviardžaje, što miž Polščaj i Francyjaj supracouńictva nia tolki nie paslabiela, ale jšče bolš apošnimi časami ūzmocniłasia.

Ab polska-niamieckim pakcie nieahresii

Polska-anhielski dahavor kancler Hitler pryńiaŭ za padstavu sarvańnia dahavoru Polšcy z Niamieččynaj ab nienapadańni, jaki byŭ zaklučany ŭ 1934 h. Sarvańnie hetaha dahavoru nia jošč sprava j małavažnaj. Ale kožny dahavor maje vartašč i značeńnie tolki tady, kali jon usiestaronna vykonvajecca. A kali palityka j pastupki pačali z boku niamieckaj starany supiarečny z hetym dahavo-

ram, dyk žaloby pa im nasić nia źbirajemsia.

Damahańni Niamieččyny

Niamieččyna damahajecca vyrašeńnia nanava pałažeńnia Hdansku, zlučeńnia šlachami kamunikacyi praz polskuju terytoryju Uschodniaj Prusii z Niamieččynaj i dadatkovych dahavoraŭ miž Polščaj i Niamieččynaj.

Adnosna Hdansku, dyk treba ścvierdzić, što heta nia vydumka Versalskaha traktatu, ale sapraŭdnašč. Polšč stajala j staić na platformie prava j intaresaŭ polskaha marskoha handlu j polskaj morskaj palityki ŭ Hdansku. Ale ab što Niamieččynie jdzie? Ci ab svabodu niamieckaha nasielnicтва ŭ Hdansku, jakaja ničym nie zahrožana, ci ab prestiž, — ci taksama kab adapchnuć Polšč ad Baltyku, ad jakoha Polšč adapchnuć nia dasca?

Adnosna »kalidoru,« dyk heta vydumka, bo heta polskaja terytoryja, dzie jošč nievialiki pracent niamieckich asadnikaŭ — heta polskaja terytoryja Pamorskaha vajavodztva. Nia majem nijakaha intaresu škodzić hramadzianam Niamieččyny ŭ kamunikacyi z ichniaj uschodniaj pravincyjaj. Ale nia majem potreby j źmianšać našaj suverennaści na našaj ułaŭnaj terytoryi.

Kancler Hitler u svajej pramovie prapanuje pryznańnie j akančalnaje ūstanaŭleńnie isnujučych

Але духавенства ніжэйшае, сялянскае, зьвяза-нае беспасрэдна з народам, аставалася далей з ім, аставалася далей яму верным, далей будучы памяццй народнай, сродкам сапраўды жывым і дзейным яднаньня, узаемнага ўнутранага спалучаньня беларускай нацыі. Падчыркаваў, што гэтае духавенства было з народам, з нізямі народнымі й Хрысьціянства такім чынам, якое яны прапаведавалі, консолідавала беларускую нацыю й яе вырабляла, сягаючы аж да нізоў, пранікаючы яе наскрозь.

Агулам трэба сказаць, што культура ў беларуска-літоўскай дзяржаве была беларускай і хрысьціянскай. Хрысьціянства было галоўным матывам беларускай культуры. Іншыя кірункі ўмысловыя, хоць і даходзілі часам да нас, малую йгралі роль. Так напрыклад, ідэі гуманізму, ідэі рэнэсансу бязумоўна да Беларусі пранікалі, але й яны, хоць у сваёй крыніцы да Хрысьціянства варожыя, у нас праяўляліся ў форме хрысьціянскай. Яркім гэтага прыкладам служа-

вялікі наш Фр. Скарына з беларускім сваім перакладам Бібліі й з дапіскамі да яе.

Словам, беларуская культура тады была так сільнай і вялікай, што панавала цалком, што ей паддаваліся й літоўскія князі й агулам асьвечаныя літоўскія клясы. Яны мала таго, што прысвойвалі беларускую мову й гэтай мовай гаварылі, але яны пераважна прымалі Праваслаўе й сваім парадкам зьяўляліся так-жа хрысьціянскім адчасьці сродкам яднаньня беларускай нацыі, самі асымілюючыся на карысьць Беларусаў. Агулам, з Літоўцамі тады ў нас сталася, што напрыклад: з Баўгарамі ў Баўгарыі: асяліўшыся там паўдзённых славянаў Баўгары заваявалі й самі асыміляваліся; сяньня ад іх, апрача назову, не асталося нічога. Нешта падобнае сталася так-жа з Русамі-Варагамі, ад якіх для нас у спадку астаўся толькі назоў, а якія самі цалком асыміліваліся й сьледу па іх не асталося. На Літоўцаў так дзеіла беларуская хрысьціянская культура, што аб гэтым вось што піша ведамы дасьледчык літоўскай культуры, успом-

hranic miž Polščaj i Niamieččynaj. Treba śćvierdzić, što jdzie tut ab pryznańnie biazspornaj našaj ulasnaści. Heta, adnosna Hdansku j kamunikacyjnaha zlučeńnia Niamieččyny z Usch. Prusijaj,—prapacyci adnastaronnyja.

„U Polščy niama paniaćcia miru za ūsialakuju canu“

U światle hetych faktaŭ min. Bek pajaśniaje: Mir jość metaj ciazkaj pracy polskaj dyplomacyi. Kali Niamieččyna sapraŭdy choča miru, dyk pierahavory j parazumleńnie z joj mahčymy. Bo mir jość spravaj cennaj i pažadanj. **Ale ū Polščy niama paniaćcia miru za ūsialakuju canu.**

Polski adkaz Niamieččynie

Niezaležna ad pramovy min. Beka, 5.V.1939 h. polski ūrad uručyŭ niamieckamu ūradu adkaz na prapazycyju Niamieččyny dla Polščy z 28 krasavika 1939 h.

Polski ūrad, vyjaśniajučy charakter paktu nieahresii Polščy z Niamieččynaj z 1934 h., nie supiaručnaj z hetym paktam pastupańnie Polščy, biezpadstaŭnaje j adnastaronnaje sarvańnie hetaha paktu Niamieččynaj, a tak ža adnastaronnaść niamieckich damahańniaŭ ad Polščy, zajaŭlaje:

— Niezvažajučy na toje, što polski ūrad nie zhadžajecca z pahladami niamieckaha ūradu, što dahavor z 1934 hodu staŭsia

Niamiecka-italjanski vajskovy sajuz

Pašla pramovy Hitlera, u Italiyu vyjechaŭ haloŭny kamandzier niamieckaje armii hienerał Braŭchič, a praz niekalki dzion min. Ribbentrop i marš. Geryng u asyście tryccacioch svaich pamocnikaŭ. Bačačy heta, niekatoryja hazety pisali, što italjanska-niamieckija adnosiny psujucca z pryčyny vialikich damahańniaŭ Hitlera j što niamieckija palityki vyjehali zaľahodžvać usie nieparazumleńni. Akazaľasia adnak, što hutarki niamiecka-italjanskich dyplomataŭ, asabliva narady niamiec kaha min. zahr. spraŭ Ribbentropa z ministram zahraničnych spraŭ Italii Čijano 6 i 7 traŭnia ū Milanie, pryhatavali hrunt dziela zaklučeńnia niamiecka-italjanskaha vajskovaha sajuzu, katory jašče bolš zblizyć hetaja dziaržavy. Padpisańnie dahavoru maje adbycca na pačatku červienia.

Polščaj narušany,—ale adnak, kali-b niamiecki ūrad pryviazvaŭ značeńnie da novaha ūrehulavańnia dahavoram polska-niamieckich suadnosinaŭ na padstavie dobraha susiedztva, dyk polski ūrad hatoŭ pryńiać hetkaha rodu prapazycyju nia ūstupajučy z svajho stanovišča.

Roznyja viestki

Za 72.000 zł. 10 hadoŭ astrohu. Akružny Sud u Vilni zasudziŭ b. vicestaršyniu Komunalnaj Kasy Aščadnaści ū Ašmianie H. Salmoviča na 10 hadoŭ astrohu za defraudacyju 72.000 zł., jakija jon prahulaŭ.

Z žyćcia Niemcaŭ na Zaolzi. Pašla pryľučeńnia Zaolzia da Polščy, tamašnja Niemcy masava pradavali Palakom svaje kramy, damy, ziāmlu j padobnaje. Ciāpier na zaklik niamieckich arhanizacyjaŭ pradažu spynili.

Čechi nia lubiać Niemcaŭ. Hazety padajuć, što Čechi ablivajuć niamieckich žaŭnieraŭ solnym kvasam. Hetkaje zdareńnie było ū Pilźnie.

1 miliard 200 miljonaŭ sialan i 200 miljonaŭ haspadarak. Niamiecki daśledčyk ziēmlarobstva Valter Hebert padaje, što na ćviecie jość kala 200 miljonaŭ sialanskich haspadarak, a sialan — 1 miliard 200 miljonaŭ. Statystyki padajuć, što na śviecie jość usich ludziej 2 miljardy 100 miljonaŭ. Dyk sialan jość dzvie trāciny ūsiaho nasielnictva na ziāmli.

Nasielnictva SSSR. Pavodle apošniaha pierapisu nasielieńnia z 1939 h., SSSR maje 170.126.000 nasialeńnia. U pierapisu 1926 h. zapisana 161.620.000. Pierapis z 1937 h. baľšaviki nie apublikavali. Hazety pisali, što hety pierapis vykazvaje vialikuju ūtratu nasialeńnia.

нены Ярошэвіч у II т. сваеі працы „Образ Литвы“:

«Калі-б, кажа ён, гэткае палажэньне яшчэ даўжэй бяз прорвы магло патрываць, дык Літва, прысвоіўшы сабе рускі язык, рускія звычаі й адчасьці рускае права, прыймаючы рускую веру з духоўнай уладай рускай веры й ухадзячы ўрэшце ў штотраз стульнейшыя адносiны з цэлай Русыяй праз фамілійныя зьвязкі сваіх князёў, — Літва, кажа, замяніла-бы з часам сваю паганска-літоўскую на руска-хрысьціянскую нацыянальнасьць. Але сутычнасьць двух вераў — усходняй і заходняй — і збліжэньне Літвы да Польшчы, дзякуючы палітычным здарэньням, зьмяніла гэта ўсё».

Я ўжо ўспомніў, што й ідэі пастаронныя, а нават часам і варожыя Хрысьціянству прыходзілі так-жа ў форме хрысьціянскай, як павевы гуманізму (выдавецкая й друкарская праца Скарыны).

Гэта ёсьць доказам, якое вялікае было зна-

чэньне Хрысьціянства й культурнае й грамадзкае, а гэтым самым, які гэты быў магутны сродак беларускай нацыянальнай супольнасьці.

Вялізарнае, бязумоўна, значэньне для гэтага-ж яднаньня беларускай нацыі служыла й сьвецкая культура, пісьменства, асабліва законы. Але й яны ў значнай меры паўсталі пад уплывам хрысьціянскіх ідэяў і часткова гэтыя-ж ідэі праводзячы. Беларускія тагочасныя грамадзяне вась як глядзелі на гэныя свае слаўныя законы, як кажа той-жа Ярошэвіч: «Яны пракананыя былі, што Статут падняў іх народнае значэньне, асвабодзіў іх ад фэодальных уіскаў, засланыў ад самаволі судовых уладаў, адсунуў паноў ад неагранічанага валаданьня справядлівасьцяй, абмежыў лішнія працэсавыя аплаты і агранічыў гордасьць усёмагутных магнатаў, зраўняўшы з імі перад правам адплужную шляхту».

Ідэі ў абароне правоў адзiнкі ў гэтым праве — гэта дух Хрысьціянства. Той-жа Ярошэ-

PALITYČNYJA VIESTKI

Z Polšcy

Unutranaje zacišša j dziaržaŭnaja konsolidacyja. U nutranym žyćci Polšcy apošnimi časami zaisnavali vialikija źmieny. Zacichli ūsialakaha rodu palityčnyja spory j partyjnyja nieparazumleńni. Na pieršy plan vystupila sprava dziaržaŭnaj abarony j dzabrajeńnia armii.

Nastupila ūspakajeńnie j nahrunčie palityki adnosna nacynalnnych mienšasćiaŭ. Pad naporam mižnarodnych padziejaŭ zyjšli z paradku dnia j stanuli ū cianku ūsie nutranaja sprečki. Zaisnavala konsolidacyja..

Poŭnamoctva Prezydentu. Urad padaŭ u Sojm prajekt dać Prezydentu Rečypaspalitaj poŭnamoctva vydavańnia zakonaŭ dekretami. Sojm 5 h. m uradavy prajekt hetkaha poŭnamoctva pryńiaŭ biazsporna.

Z zahranicy

Dyplomatyčnaja baraćba na Bałkanach. Na Bałkanach ciapier idzie zaŭziataja dyplomatyčnaja baraćba miž dvuma blokami: niemiecka-italjanskim i francuska-anhielskim. Ad vynikaŭ hetaj baraćby zaležyć los celaj uschodniaj Eŭropy.

Na Bałkanach raspaložany 5 dziaržaŭ: Rumynija, Juhaslavija,

Hrecyja, Vuhryja j Baŭharyja. A raspałažeńnie j raspadzieł miž hetymi dziaržavami byccam sumysna tak zamatniva, kabinšyja dziaržavy mahli vyjhyrvać adnych suproč druhich.

Serbska-charvackaje napružańnie. Juhaslavija—heta dziarža-va, jakaja maje 13 z paŭlavinaj miljonaŭ nasielnictva, a ū hetym 7 mil. Serbaŭ, 4 miljony Charvataŭ i miljon Slaŭiencaŭ. Aprača hetych troch narodaŭ, Juhaslavija maje jšče pa trochu Niemcaŭ, Albancaŭ, Vuhraŭ, Rumynaŭ i Ukraıncaŭ. Miž hetymi narodami tam nikoli nia było zhody, bo panujučyja Serby nie vyrašali spornych problemaŭ, ale tasvali situ adnosna slabiejšych, asabliva adnosna Charvataŭ. Charvaty ū hetaj baraćbie stvaryli vialikuju j silnuju tajnuju revalucyjnuju arhanizacyju „Ustaša“, jakaja svajej terorystyčnaj baraćboj stałasja viedamaj u celym śviecie. Serby Charvatam naležnaha prava nie pryznawali, dyk Charvaty adčajonna z imi zmahalisia. Ciapier, kali Juhaslaviju akružyli Italija z Niemieččynaj, juhaslavianski ūrad zrazumieŭ, što treba charvackuju prablemu vyrašyć pryznańniem Charvatam naležnych pravoŭ, bo jnakš, dyk charvackaja prablema moža ūzarvać celuju Juhaslaviju. Dziela hetaha ūrad pačaŭ pierahavory z kiraŭnikami charvackaha nacyna-

Ukrainskaja sprava

Aŭtanomija Karpackaj Ukrainy. Vuharski ministar Homan skazaŭ pramovu, u jakoj zajaviŭ, što Vuhryja pastanavila dać Karpackaj Ukrainie aŭtanomiju.

Ukrainskija paŭstancy ū USSR. U Savieckaj Ukrainie, na čyhunačnym šlachu Maskva—Kijeŭ, ukrainskija paŭstancy napadajuć na bałšavickija ciahniki, jakija pieravoziac aružža. Bałšavickaja ūlada vystala vialikija addzieły čyhunačnaj milicyi dziela acharony hetaha šlachu.

„Ukrainskaje Biuro“ ū Amerycy. Amerykanskija Ukraincy sioleta zarhanizavali ū Vašynhtonie «Ukrainskaje Biuro», zadańniem jakoha jość vyjašniać Amerykancam ukrainskija spravy.

„Infarmacyjny Biuleteń“ u Francyi. Ukrainskija arhanizacyi ū Francyi pačali vydavać pafrancusku časapis „Biuleten d'Informacion.“ Heta hazeta infarmuje Francuzaŭ ab Ukraincach i ukrainskim žyćci.

nalnaha ruchu i ū vyniku hetych pierahavoraŭ 27.IV. siol. byŭ ustanouleny tekst dahavoru, pavodle jakoha charvaty dastali-b aŭtanomiju. Dahavoru adnak nie zacvierdziŭ juhaslavianski rehient Pavał. Pašla hetaha siarod Charvataŭ paŭstała vialikaje niezadavaleńnie jany damahajucca niezaležnaści:

віч кажа, што ў нашых тагочасных законах можна дасьледзіць уплывы законаў старадаўнай Украіны «Рускай Праўды». А дух яе, ведама, хрысьціянскі, ды й яна сама паўстала пад уплывам хрысьціянскіх законаў Візантыі. Праўда, гэныя нашы законы былі празначаны выключна для шляхты ад найвышэйшай аж да дробнай, «адплужнай», як кажа Ярошэвіч, а народ быў вылучаны, народныя масы былі паза правам, яны ўжо былі пад паншчынай, але гэта ў гэных законах ня выключае іх добрых хрысьціянскіх старон, што хоць убочна, пасрэдна магло так-жа мець уплыў дабрадзеіны й на іх цяжкі лёс.

Палітычныя уніі рваліся. Іх трэба было аднаўляць, або прынамсі аб іх прыпамінаць. Найбольшай перашкодай у гэтым была Цэрква, была беларуская ўсходняя хрысьціянская культура. Дзеля гэтага пасья апошняй уніі палітычнай была паднята ідэя уніі рэлігійнай, між іншым з мэтай палітычнай — праз унію пры-

весьці! Беларускі народ да лацінства й да полнізацыі.

Настаў заняпад, культура наша пачала хіліцца да ўпадку. Але пасья заняпаду пачаўся, як увідзім ніжэй, і рэнэсанс. Пачаўся-ж ён з гэных самых хрысьціянскіх традыцыяў.

(Літаратура: **Документы**, аб'ясняюціе історію Западно-Русскаго Краю. СПб 1865; **М. Довнар-Запольскій** — Бѣлорусское Прошлое (Изслѣдованія и Статьи, т. 1, Кіевъ 1909); **Е. Карскій** — Бѣлорусы I; **А. Сапунов** — Историческія отношенія Руси Бѣлой и Великой (Памятн. книжка Витебской губ. на 1898 г.). Витебск, 1898; **Е. Карскій** — Бѣлорусская рѣчь. Очерк народнаго языка с историческим освѣщеніем. Петроград, 1918; **Е. Карскій** — Бѣлоруссы III, 2; Старая Зап. Русская письменность. Петроград, 1921; **А. Сапунов** — Историческія судьбы Полоцкой Епархіи; **J. Jaroszewicz** — *Obraz Litwy od czasów najdawniejszych do końca w. XVIII.* Wilno, 1844—45.)

Biełaruskaja Pilihrymka ũ Kalvaryju sioleta jdzie na św. Trojcu ũ niadzielu 4-ha červienia

Biełaruskaja Pilihrymka ũ Kalvaryju kala Vilni, jak my pisali, ładzicca sioleta, na św. Trojcu, u niadzielu 4 červienia.

Pilihrymka vyjdzie z Vilni, z kaścioła św. Mikalaja, ranicaj paśla nabazhenstva j kazańnia, katoryja adbuducca a hadzinie 7-maj. Pilihrymku procesyjanalna, z biełaruskimi relihijnymi pieśniami, paviaduć biełaruskija ksiandzy, jakija ũ Kalvaryi pry koźnaj kaplicy buduć havaryć pabiełarusku kazańni.

Usie, kamu blizkaja biełaruskaja relihijnaja j narodnaja sprava, pavinny staracca, kab u Biełaruskaj Pilihrymcy brała ũčasćcie jak najbolj ludziej i kab adbyłasia jana ũ najlepšym paradku. Taja bieł. sialanskaja moładź, jakaja ma je rovary, pavinna ich vykarystać dziela prybyćcia ũ Vilniu j udzielu ũ Biel. Pilihrymcy. Aprača taho, možna j treba naładzyvać tannyja padaroży ũ Vilniu ciahnikami. Infarmacyi, jak atrymać žniżku dla pilihrymaŭ u ciahnikoch, padajom niżej. U Vilniu najlepš prybyvać pradadniom, h. zn. u sobotu 3-ha červienia, kab možna było prad Kalvaryjaj adpačyc. Zborny punkt u Redakcyi „Chryścijanskaje Dumki“ — Vilnia, Zavalnaja 1. Adhetul pilihrymy z vioski buduć zaviedzieny ũ biaspłatnyja pamieškańni na adpačynak i načleh.

U Kalvaryi zboraka j adpačynak — pry kaplicy Matki Boskaj Balessnaj. Abchod-ža Kryžovaj Darohi pačniecca a hadzinie 10 rana.

Jak atrymać žniżku na čyhuncy dla pilihrymak

Pilihrymki, pryjażdżajućyja ũ Vilniu (da miesca adpustovaha, jak Kalvaryja j inš.) z jakichkolečy stancyjaŭ, za prajezd čyhunkaj mohuć mieć žniżki 33 procentovyja i 50 procentovyja.

Varunki atrymańnia žniżki 33 procentovaje nastupnyja:

Pilihrymka pavinna składacca najmieniš z 25 asob (pavinna być vykuplena 25 biletaŭ). Na 25 ũčasnikaŭ moža jechać adna asoba biaspłatna. Kali-ž ũčasnikaŭ budzie bolš, jak 25, biaspłatna mohuć jechać najbolj 3 asoby.

Kiraŭnik pilihrymki pry kuplańni biletaŭ na stancyi pavinien pradstavić „Zgłoszenie“ — adpaviedna vypaŭnienaje j pačvierdżanaje miascovym probaščam. „Zgłoszenie“ pavinna być napisana hetak:

Zgłoszenie przejazdu grupowego pielgrzymów

Do.....
(Wilna)

P.....
(imię i nazwisko kierownika i dokładny adres)

Prowadzi grupę pielgrzymów w ogólnej ilości.....

osób, z czego za opłatą ulgową..... proc.....

osób najmniej 25 w kl. 3..... bezpłatnie.....

osób jedna na 25 płacących, razem najwyżej 3

Wyjazd pierwotny nastąpi dnia..... o godz.....

Wyjazd powrotny nastąpi dnia..... o godz.....

..... dnia.....

(podpis urzędu parafjalnego)

(podpis kierownika grupy)

Na przejazd tam:

(1) Wydano bilet zbiorowy №.....
..... klasy na pociąg osobowy
do stacji..... i bilety
kontrolne od №..... do №.....
datownik podpis kasiera

Na przejazd zpowrotem

(2) Wydano bilet zbiorowy №.....
..... klasy na pociąg osobowy
do stacji..... i bilety
kontrolne od №..... do №.....
(datownik, podpis kasiera)

Pilihrymka, jakaja zachoča skarystać sa žniżki ũ darozie pavarotnaj, kali-b pryjšła piechatoj u Vilniu, to vyżej padanaje pašviedčańnie musić pačvierdzić jaki klaštar ci parafija ũ Vilni.

Sa žniżki 50 prac. mohuć karystać pilihrymki, jakija składajucca najmieniš z 60 asob, zachoŭvajućy vyżej padanyja varunki.

(Praŭnaja padstava: „Taryfa osobowa. Część II, 1936 r. § 64).

Apošnija naviny

Hałoŭny kamandant litoŭskaj armii ũ Polščy. U dkaz na zaprosiny Hałoŭnaha Kamandanta polskaj armii marš. Ad. Rydza-Šmihłaha, u pieršych dniach h. m. adviedaŭ Polšč Hałoŭny Kamandant litoŭskaj armii hien. St. Raštikis. Adviedziny hien. Raštikisa majuć charakter haściny. Z nahody pryjezdu ũ Polšč pradstaŭnika litoŭskaj armii, polskaja presa pašvia ciła nia mała ũvahi Litvie, litoŭskaj armii j jaje Kamandantu hien. Raštikisu.

Anhielska - francuskaja pażyčka Litvie. Hrupa anhielskich i francuskich finansistaŭ zaprapanavała Litvie pażyčku ũ sumie 90 milionaŭ litaŭ. Anhielskija j francuskija kapitalisty dajuć Litvie pażyčku na patreby haspadarčaj razbudovy.

Niamieččyna zakluča je pakt nieahresii z Łatvijaj i Estonijaj. Niamieččyna zaprapanavała Łatvii j Estonii zaklučyc z joj dahavor ab nienapadańni. Łatyski ũrad razhladzieušy hetuju prapazyciju na zaklučeńnie takoha dahavoru zhadziusia. Estonski ũrad prapazyciju Niamieččyny pryńiaŭ i daž zhodu zaklučyc z joj hetki dahavor.

Pry hetym treba adciemić, što Niamieččyna z Litvoj taki dahavor užo padpisali. Takim čynam prybałtyka adnosna Niamieččyny zneŭtralizavana.

Ale ci zneŭtralizavana Niamieččyna adnosna prybałtyckich dziaržaŭ?...

Adstaŭka kamisara Litvinava. ũpačatku h. m. kamisar zahraničnych spraŭ SSSR Litvinaŭ padausia ũ adstaŭku. Adstaŭka ũmatyvavana ũlasnaj prošbaj Litvinava. Na miejsca Litvinava na značany kamisar Mołataŭ.

Žmiena heta biazumoŭna ma je značeńnie ũ savieckaj zahraničnaj palitycy, jakaja dasiul trymałasia voddal anhielska-francuskaha bloku j bezpasredna nia prymała ũčasćcia suproč niamieckaha nastupu ũ Eŭropie. Jakoje ciapier zajmie stanovišča SSSR u miźnarodnaj palitycy, — pakaža budućynia.

Padpiska na „Chr. Dumku“: na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Čana asobnaha numeru — 10 hr. Zahranicu padpiska ũ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŹNIAK
Редактор Я. ПАЗЬНЯК

Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Выдавец КС. АД. СТАНКЕВИЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. | Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1.